

Fylkesmannen i Oslo og Viken

REGIONALT NÆRINGSPROGRAM (RNP) FOR OSLO OG VIKEN

2019-2022

Innholdsfortegnelse

1. Hva er Regionalt næringsprogram?	35
Økonomiske virkemidler	36
2. Landbruket i Oslo og Viken	37
Jordbruk.....	38
Skogbruk.....	39
Bygdenæringer	39
3. Satsingsområder for landbruksbasert næringsutvikling i Oslo og Viken.....	41
Matproduksjon	41
Matjordas verdi.....	41
Klima og miljø	41
Bygdenæringer	41
Volumproduksjon.....	43
Mat og drikke med lokal identitet.....	44
Økologisk landbruk	45
Fjellandbruk	46
Skog, trebruk og fornybar energi.....	47
Landbruksbasert reiseliv	47
Inn på tunet (IPT).....	49
Urbant landbruk.....	50
Nyskaping og teknologiutvikling	50
Rekruttering og kompetanseheving	52

1. Hva er Regionalt næringsprogram?

Regionalt næringsprogram for Oslo og Viken (RNP) følger opp nasjonal politikk for næringsutvikling i landbruket og skal bidra til at regionene jobber for å nå nasjonale mål. RNP er en del av Regionalt bygdeutviklingsprogram. Fylkesmannen lager RNP på oppdrag fra Landbruks- og matdepartementet.

Programmet er laget i samarbeid med det regionale partnerskapet for landbruket, som består av: Fylkesmannen, Fylkeskommunen, Innovasjon Norge, faglagene i landbruket og kommunal sektor. Partnerskapet jobber for å sikre det regionale samarbeidet rundt landbruksbasert næringsutvikling. RNP og tilhørende handlingsplaner forankres i Partnerskapet, og medlemmene bringer strategiene videre til sine organisasjoner. Partnerskapet er derfor svært viktig for å sikre et helhetlig og målrettet arbeid med landbruksrelatert næringsutvikling i regionen.

RNP gir strategisk retning for det regionale arbeidet med næringsutvikling i landbruket, og skal synliggjøre landbrukets muligheter og bidrag til det samlede næringsutviklingsarbeidet i Oslo og Viken. Programmet løfter frem potensialet for utvikling innenfor både tradisjonelt landbruk og andre landbruksbaserte næringer. Det skal videre konkretisere hvordan vi skal utnytte, utvikle og realisere fortrinnene i Oslo og Viken.

Stortinget vedtok ny regionstruktur 8. juni 2017. I den sammenheng ble det nedsatt et ekspertutvalg som skulle foreslå ytterligere nye oppgaver til regionene. Som følge av dette blir ansvaret for Regionalt næringsprogram overført fra Fylkesmannen til Fylkeskommunen fra 01.01.2020.

RNP skal følge opp signaler og retningslinjer gitt i:

- FNs bærekraftsmål
- Meld. St. 31 (2014-2015) Garden som ressurs - marknaden som mål
- Meld. St. 11 (2016-2017) Endring og utvikling. En fremtidsrettet jordbruksproduksjon
- Meld. St. 6 (2016-2017) Verdier i vekst – Konkurransedyktig skog- og trenæring
- Opplevingar for ein kvar smak- strategi for reiseliv basert på landbruket og reindrifta sine ressursar
- Nasjonal strategi for økologisk jordbruk 2018-2030
- Regjeringens bioøkonomistrategi - Kjente ressurser - uante muligheter
- SKOG 22 – Nasjonal strategi for skog- og trenæringen

Økonomiske virkemidler

Tilskuddsmidler som kan bidra til å nå målene i RNP:

- Utrednings- og tilretteleggingsmidler i landbruket (UTM)
 - UTM forvaltes av Fylkesmannen, forvaltningsansvaret overføres til Fylkeskommunen fra 01.01.2020
- Investerings- og bedriftsutviklingsmidlene i landbruket (IBU)
 - IBU forvaltes av Innovasjon Norge, kommunene er førstelinjetjeneste
- Midler til rekruttering og kompetanse i landbruket (RK-midler)
 - RK-midler forvaltes av Fylkeskommunen

Tilskuddsmidlenes hovedformål er å legge til rette for langsiktig og lønnsom verdiskaping, samt bidra til sysselsetting, bosetting og et variert landbruk i alle deler av landet med utgangspunkt i landbrukets ressurser generelt og landbrukseiendommen spesielt.

Ved tildeling av tilskuddsmidler vil ett eller flere av følgende kriterier bli vektlagt:

- Markedsorientering - utnytte markedspotensial og utviklingsmuligheter
- Lønnsomhet - skape lønnsomhet, både i et bedriftsøkonomisk- og i et samfunnsøkonomisk perspektiv.
- Nyskaping - innovasjon og teknologiutvikling
- Rekruttering - bidra til at unge etablerer seg i landbruket
- Miljø og klima - bærekraftig bruk og forvaltning av verdier knyttet til naturmiljø, kulturmiljø og klimaeffekt
- Samfunnsnytte - positive ringvirkninger for matsikkerhet, folkehelse, bevaring av kulturlandskap, biologisk mangfold mv.
- Bosetting - benytte lokale ressurser for å opprettholde produksjon i områder med negativ befolkningsvekst

Landbruksbasert næringsutvikling kan også motta støtte fra andre ordninger enn de som omfattes av regionalt næringsprogram. Innovasjon Norge tilbyr også følgende ordninger:

- Utviklingsprogram for landbruks- og reindriftsbasert vekst og utvikling
- Verdiskapningsprogrammet for fornybar energi i landbruket
- Bioøkonomiordningen

2. Landbruket i Oslo og Viken

Landbruk og tilhørende foredlingsindustri er viktig for Norge, og Oslo og Viken er en av de sterke jordbruksregionene. Regionen har 20 % av landets dyrkede areal og 13,8 % av den produktive skogen. Det er en region med gunstig klima, gode vekstforhold og noe av landets beste matjord.

Tabellene under gir en oversikt over verdiskapningen for landbruk og tilknyttede næringer i Oslo og Viken.

Antall bedrifter og sysselsatte i jordbruk, nærings- og nytelsesmidler i Oslo og Viken, 2018 (Kilde: SSB)

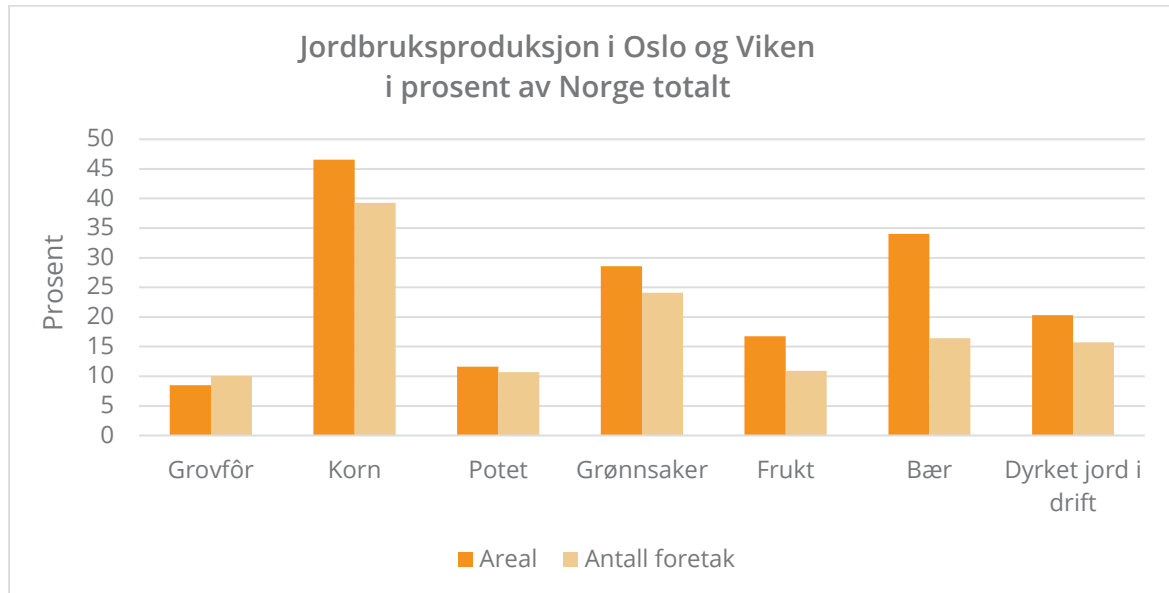
	Antall bedrifter			Antall sysselsatte		
	Oslo og Viken	Norge	Oslo og Viken i % av Norge	Oslo og Viken	Norge	Oslo og Viken i % av Norge
Jordbruk og tjenester tilknyttet jordbruk, jakt og viltstell	5 175	35 528	14,6 %	8 098	49 648	16,3 %
Skogbruk og tjenester tilknyttet skogbruk	1 483	5 668	26,2 %	2 622	10 121	25,9 %
Produksjon av nærings- og nytelsesmidler	10 875	44 268	24,6 %	704	2 989	23,6 %

Bruttoprodukt 2016, fylkesfordelt nasjonalregnskap, etter næring (Kilde: SSB).

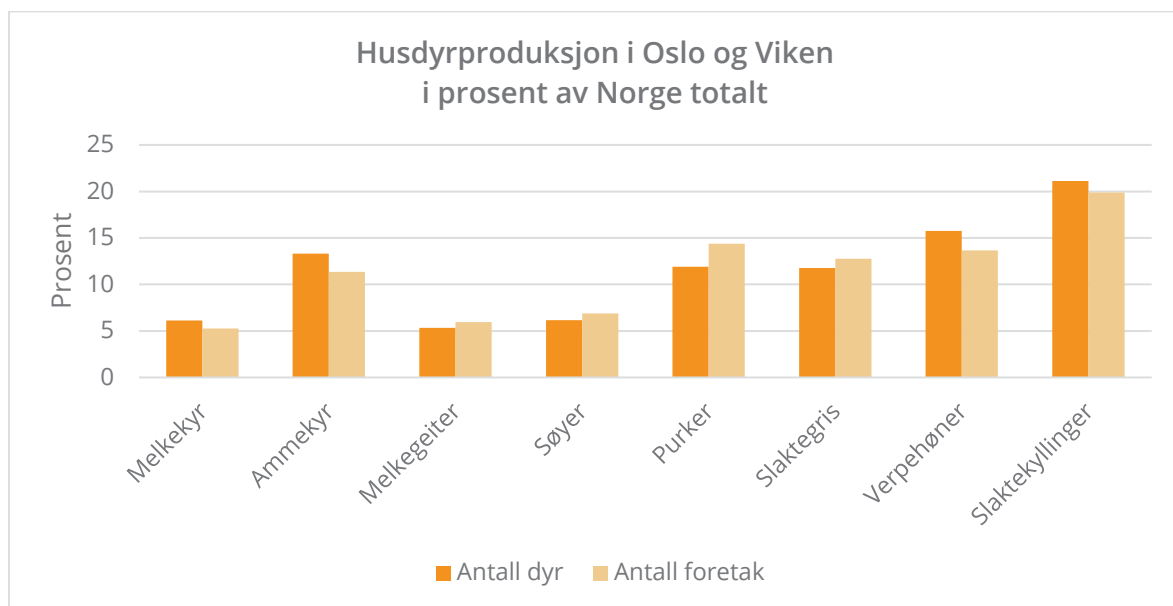
Bruttoprodukt i basisverdi (mill. kr)			
	Oslo og Viken	Norge	Oslo og Viken i % av Norge
Totalt for alle næringer	971 565	2 758 499	35 %
Jordbruk og skogbruk	3 802	21 327	18 %
Nærings-, drikkevare- og tobakksindustri	12 521	43 829	29 %

Jordbruk

Oslo og Viken er en sterk og viktig jordbruksregion, og står for en stor andel av landets samlede produksjon innen både korndyrking, grønnsaksproduksjon, frukt og bær. Som figuren under viser ligger hele 46,6 % av landets kornareal i Oslo og Viken, og over 50 % av kornet (målt i kg) produseres her. Regionen har 34,1 % landets bærareal og 28,6 % av landets grønnsaksareal.

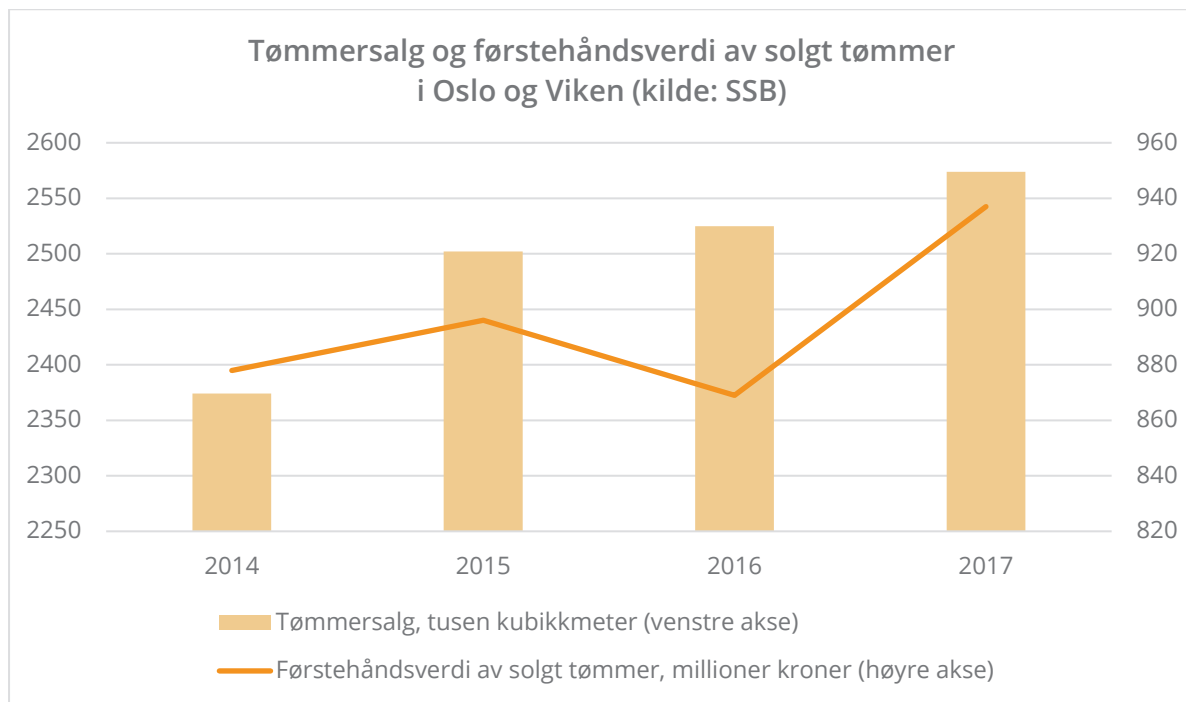
I Oslo og Viken står fjørfe- og svineproduksjonen sterkest i sørøst, og regionen produserer 21,1 % av landets slaktekyllinger og 11,8 % av landets slaktegris. Grovfôrbasert husdyrproduksjon dominerer i nordvest, og regionen har 6,1 % av landets melkekyr og 13,3 % av landets ammekyr. Figuren under viser fordelingen av regionens husdyrproduksjon og antall foretak i prosent av landet totalt.

Skogbruk

Norge har betydelige skogressurser, og skog og annet trebevokst areal utgjør rundt 43 % av landarealet. Oslo og Viken har ca 12 millioner dekar produktiv skog, noe som utgjør 13,8 % av den produktive skogen i Norge. Denne skogen har en årlig tilvekst på nesten 5 millioner kubikkmeter.

I perioden 2014 - 2017 sto Oslo og Viken for om lag 25 % av norsk tømmeravvirkning regnet både i volum og førstehandsverdi (Kilde: Landbruksdirektoratet).

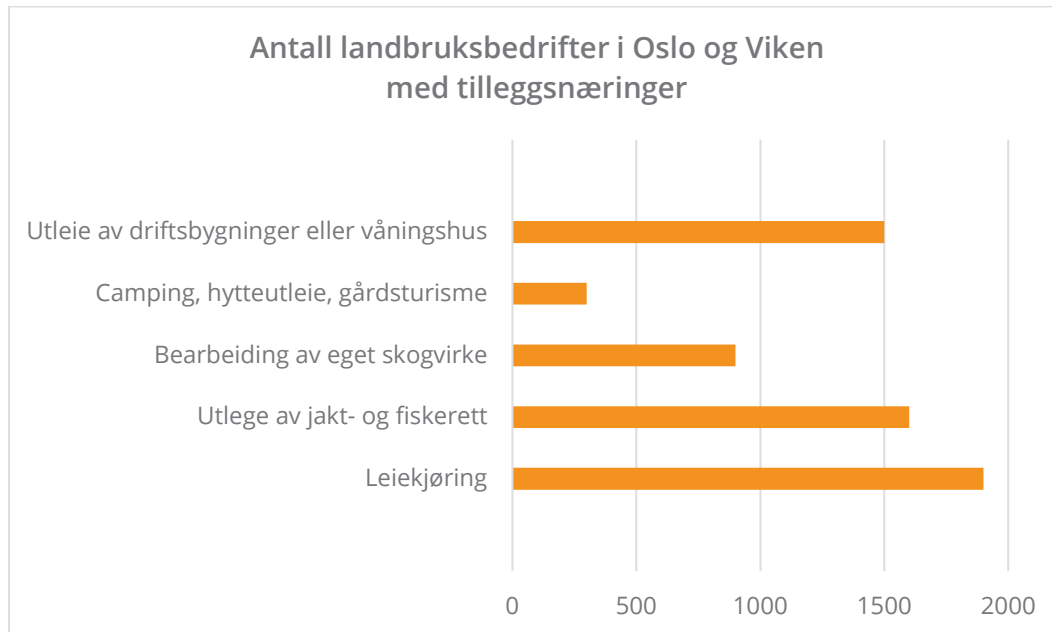
Tømmersalget har, som figuren viser, vært økende de siste årene. Førstehandsverdien på tømmer solgt i Oslo og Viken var 937 mill. kr. i 2017. Dette utgjør 25 % av førstehandsverdien på solgt tømmer i Norge.

Bygdenæringer

Bygdenæringer er inntektsgivende aktivitet som baserer seg på gårdens ressurser. Gjennom å utnytte hele gårdens og landbrukets ressurser, som for eksempel kulturlandskap, bygninger, kulturminner og kulturmiljøer, bidrar bygdenæringene til næringsutvikling, vekst og verdiskaping i landbruket.

Det finnes mange forskjellige typer tilleggsnæringer blant bøndene i Oslo og Viken, både de som benytter jordbruksressurser og de som benytter skog- og utmarksressurser. Figuren under viser antall landbruksbedrifter som driver tilleggsnæring i Oslo og Viken. Nordvest i Viken er bygdenæringene svært viktig, og hele 70 % av foretakene har tilleggsnæringer knyttet til gårdens ressurser. Tilleggsnæringer er et nasjonalt og regionalt satsingsområde og det er en tydelig vekst i flere av disse næringene.

I tillegg til de nasjonale satsingsområdene (lokalmat, Inn på tunet, reiseliv etc.) driver en stor andel av de som har tilleggsnæring med leiekjøring og utleie av driftsbygninger eller våningshus, bearbeiding av eget skogvirke, utleie av jakt- og fiskerett eller tjenesteyting i f.eks. hytteområder.

Figuren viser antall landbruksbedrifter med tilleggsnæringer i Oslo og Viken i 2012-2013. (Kilde: SSB)

Definisjoner fra SSB:

Tilleggsnæring i jordbruket: «Aktivitet som utnytter jordbruksbedriftens arealer, bygninger, maskiner og/eller landbruksråvarer. Aktiviteten skal gi inntekt eller sysselsetting for brukeren og/eller brukerens familiemedlemmer.»

Tilleggsnæring i skogbruket: «Næringsvirksomhet der en utnytter landbrukseiendommens arealer og ressurser i skog og annen utmark til annet enn skogbruk.»

3. Satsingsområder for landbruksbasert næringsutvikling i Oslo og Viken

Satsingsområdene for den landbruksbaserte næringsutviklingen i Oslo og Viken følger i dette kapittelet. Til grunn for alle satsingsområdene ligger noen felles nasjonale målsetninger og fokusområder:

Matproduksjon

Landbruks- og matdepartementet har koordineringsansvaret for å følge opp FNs bærekraftsmål nr 2. *Utrydde sult, oppnå matsikkerhet og bedre ernæring, og fremme bærekraftig landbruk.* Nasjonalt er det et mål å sikre forbrukerne nok, trygg og variert mat av god kvalitet og til en fornuftig pris. Landbruket får dermed oppgaven å produsere mer mat i takt med en økende befolkning.

Matjordas verdi

Oslo og Viken har en så betydelig matproduksjon at verdien av matjorda er stor, både for bonden i bedriftsøkonomisk sammenheng og for regionens befolkning i et samfunnsøkonomisk perspektiv. Oslo og Viken er en folketett region, og matjorda er utsatt for nedbygging. Matjord er en begrenset ressurs som ikke er lett å erstatte. Kun 3 % av Norges areal kan dyrkes, så det er svært viktig å ivareta den matjorda vi har.

Matjorda sikrer at vi kan produsere mat og sørge for mattrygghet i vårt eget land. I tillegg til å bidra til å mette egen befolkning, og som sikkerhet i en krisesituasjon, er jordbruket i Oslo og Viken med på å skape arbeidsplasser.

Klima og miljø

Regjeringens bioøkonomistrategi setter fokus på å redusere klimagassutslipp og å utnytte de fornybare biologiske ressursene mer effektivt og bærekraftig. Norsk jordbruk er en av få næringer som allerede har redusert egne klimagassutslipp over flere tiår. Men det er fortsatt like viktig av jordbruket jobber med hvordan det kan redusere sitt klimaavtrykk. Ved økt bevissthet i næringen og hjelp av moderne teknologi kan vi oppnå en mer effektiv, bærekraftig og klimavennlig produksjon, og samtidig utvikle nye og lønnsomme produkter.

Endringer i klima vil også kunne gi både utfordringer og muligheter for jordbruket fremover. En god og kunnskapsbasert klimatilpasning vil være viktig for jordbruket, slik at ulemper reduseres og nye muligheter utnyttes.

Bygdenæringer

Trendene viser ørkenene etterspørsel etter bygdenæringenes produkter, og det ser ut som disse næringene kan få økt betydning for landbruket i årene fremover. Hovedformålet med tilskuddordningene under RNP er å legge til rette for langsiktig og lønnsom verdiskaping, samt bidra til sysselsetting, bosetting og et variert landbruk i alle deler av landet. For å oppnå dette er det viktig å se både det tradisjonelle landbruket, bygdenæringene og bygdas ressurser i sammenheng.

Bilde: Jordvern, Fylkesmannen i Oslo og Viken

Volumproduksjon

Volumproduksjonen er den største og viktigste delen av norsk landbruk, og det er denne produksjonen som legger grunnlaget for all annen landbruksbasert næringsutvikling. Det er et nasjonalt mål å øke norsk matproduksjon, og det er volumproduksjonen som i all hovedsak vil bidra til å nå dette målet. Jordbrukets viktigste oppgave er å produsere mat. I Norge skal det produseres nok og trygg mat basert på god plante- og dyrehelse.

De norske forbrukernes behov og preferanser er i endring, og det må også landbruket forholde seg til. Forbrukerne er opptatt av pris når de kjøper mat, men også av kvalitet, utvalg og tilgjengelighet. Norske forbrukere har stor tillit til norsk mat, og generelt til maten de kjøper i butikkene.

Norsk matproduksjon har sterkt fokus på mattrygghet og det er et konkurransefortrinn for de norske produsentene. De senere årene har også den norske forbruker fått en tydelig større bevissthet rundt matens opprinnelse. Norske råvarer og norsk matkultur har blitt mye viktigere for oss når vi velger hva vi skal spise.

Satsingsområde	Målsetning	Strategi
Agronomi og klimatilpasning	Økt matproduksjon og reduserte negative miljøeffekter	<ul style="list-style-type: none"> • Kompetansehevende tiltak for alle produksjoner • Øke og anvende kunnskapen om «levende matjord», kretsløpsjordbruk, karbonbinding i jord, grøfting og vekstskifte • Stimulere til bruk av ny teknologi for et effektivt presisjonsjordbruk
Kornproduksjon	Økt produksjon av korn og proteinvekster	<ul style="list-style-type: none"> • Stimulere til investeringer i tørke- og lagerkapasitet • Stimulere til økt kornproduksjon
Husdyrproduksjon	Produksjon tilpasset marked og muligheter	<ul style="list-style-type: none"> • Bidra til å opprettholde/styrke produsentmiljøer • Bedre utnyttelse av beiteressursene, på både inn- og utmarksbeite • Utvikle samarbeid som stimulerer til god agronomi med vekstskifte (korn/gras) • Øke andelen norske proteinråvarer i kraftfôr • Opprettholde grovfôrbasert husdyrhold i fjellområdene • Bidra til å sikre god dyrevelferd
Grønnsaker, poteter, frukt og bær	Økt produksjon tilpasset mulighetene i markedet	<ul style="list-style-type: none"> • Øke andelen norskproduserte varer, både til friskkonsum og industri • Øke verdiskaping på varer som ikke tilfredsstiller kravene i norsk standard • Skape nye omsetningskanaler • Stimulere til videreføring av produksjonen ved generasjonsskifte
Honning	Økt produksjon tilpasset mulighetene i markedet	<ul style="list-style-type: none"> • Øke antallet yrkesbirøktere • Dekke opp det norske markedet med norsk honning

Mat og drikke med lokal identitet

Mat og drikke med lokal identitet, heretter omtalt som lokalmat, defineres som «Mat- og drikkeprodukter med en lokal identitet, særegen opprinnelse eller spesielle kvaliteter knyttet til produksjonsmetode, tradisjon eller produkthistorie». Lokal matproduksjon er en del av vår kulturarv og en viktig tradisjonsbærer.

Lokalmat med sin historie kan bygge oppunder lokale og regionale fortrinn. Produksjon av lokalmat har blitt en viktig vekstnæring i landbruket, og gir økt verdiskaping i de mat- og reiselivsregionene som jobber bevisst med dette. Dagens omsetning av lokalmat i Norge er på nærmere 5 milliarder kroner. Det nasjonale målet er at det skal omsettes lokalmat for 10 milliarder innen 2025.

Nasjonalt har markedet for lokalmat økt kraftig de siste årene, og med bakgrunn i det er det grunn til å tro at det fortsatt er et klart vekstpotensial. Det er nå et politisk mål å utvikle Norge til en matnasjon innen 2030. Visjonen for Matnasjonen Norge er at mat er en kilde til måltidsglede og stolthet i befolkningen, og at Norge er internasjonalt kjent for sin spennende matkultur og sine mat- og drikkeopplevelser. For å få til dette må aktører i hele verdikjeden fra jord til bord samarbeide, og alle salgskanaler for markedsføring og salg må benyttes. Kvalitet og gode matopplevelser kan knyttes til mat innenfor merkeordningene for spesialitetens og geografisk beskyttede betegnelser.

God rekruttering er viktig for å nå målet om en dobling av omsetningen. Både flere primærprodusenter og foredlere må rekrutteres inn i denne næringen, i tillegg er det helt avgjørende med god markedsføring av det som produseres.

Satsingsområde	Målsetning	Strategi
Produksjon av lokalmat og -drikke	Økt produksjon og produktutvikling	<ul style="list-style-type: none"> • Mobilisere nye produsenter • Øke produksjonen hos eksisterende bedrifter • Styrke og utvikle gode produsentmiljøer • Øke profesjonaliteten hos produsentene gjennom kompetanseheving • Motivere til samarbeid og møteplasser
Distribusjon og omsetning	Økt omsetning av lokalmat og -drikke	<ul style="list-style-type: none"> • Skape flere og bedre omsetnings- og distribusjonskanaler • Synliggjøre lokalmatprodusentene • Motivere til økt innkjøp fra storhusholdning og HoReCa
Konkurranskraftige mat- og reiselivsregioner	Osloregionen og Fjell-Norge skal være kjent som to attraktive og sterke matregioner i Norge	<ul style="list-style-type: none"> • Bidra til utvikling og profilering av matspesialiteter • Stimulere til bruk av mat med lokal identitet som en del av regionens reiselivsprodukter

Økologisk landbruk

Økologisk matproduksjon skal først og fremst bidra til at etterspørselen etter økologisk mat kan dekkes av norsk produksjon så langt det er mulig. Dette vil bidra til økt matmangfold, samt mulighet for næringsutvikling og verdiskaping tilknyttet de gårdene som driver økologisk produksjon. Begrepet «økologisk» er beskyttet gjennom forskrift om økologisk produksjon og merking av økologiske landbruksprodukter. Regelverket er en del av EØS-avtalen. Målsetningene for økologisk produksjon i Norge er nærmere beskrevet i Nasjonal strategi for økologisk jordbruk.

Oslo og Viken har et velutviklet og allsidig, økologisk landbruk, med størst antall primærprodusenter (448) sammenliknet med de andre fylkene. Regionen har 21 % av landbruksforetakene som driver økologisk i Norge og en stor andel av landets økologiske produksjon, spesielt verpehøns (56 %), grønnsaker (46 %) og korn (50 %), (*søknad om produksjonstilskudd 2017*).

Med umiddelbar nærhet til landets største marked, har økologiske produsenter i regionen et stort potensial til å dekke en økende etterspørsel etter økologiske produkter. Det økologiske arealet utgjør 5,7 % av totalt jordbruksareal i regionen. Det ligger et stort potensial i å øke andelen økologisk jordbruksareal og utnytte markedsnærheten.

Satsingsområde	Mål	Strategi
Økologisk produksjon	Dekke etterspørselen etter økologisk mat	<ul style="list-style-type: none"> • Motivere til produksjon av de varene som det er etterspørsel etter i markedet • Bidra til produktutvikling basert på norske, økologiske råvarer • Øke andelen økologisk produsert lokalmat og -drikke • Motivere til omlegging • Bidra til at de som har lagt om fortsetter å produsere økologisk, spesielt ved generasjonsskifte
Forbruk av økologisk mat	Øke forbruket av økologisk mat i storhusholdning	<ul style="list-style-type: none"> • Øke antallet storhusholdninger med gull, sølv eller bronsemerket for økologisk servering
Kunnskap og kompetanse	Økt kunnskapsutvikling og -utveksling hos produsentene	<ul style="list-style-type: none"> • Bidra til å videreføre og øke bønders kompetanse • Bidra til å opprettholde/styrke økologiske produsentmiljøer • Fremme kunnskap om kretsløp av organisk materiale – fra jord til bord til jord

Fjellandbruk

Fjellandbruket ivaretar mange viktige verdier, og det må legges til rette for god og bærekraftig utvikling innenfor landbruket i fjellkommunene. Ryggraden i fjellandbruket er den grovfôrbaserte husdyrdriften og fjellkommunene står for en stor del av regionens melkeproduksjon.

Tilleggsnæringer bidrar også til en betydelig del av verdiskapingen. I enkelte kommuner driver så mange som 80 % av brukene med tilleggsnæringer.

I Sør-Norge er fjellområder definert som områder som ligger minst 700 meter over havet. Som fjellkommuner regnes kommuner der minst 50 % av arealet kan defineres som fjellområder. I Oslo og Viken er Hol, Ål, Hemsedal, Gol, Nes, Flå, Rollag og Nore og Uvdal å regne som fjellkommuner.

Fjellbygdene har tradisjonelt sett den største prosentvise andelen av befolkningen sysselsatt innen både landbruk og turisme. De har også mest stølsdrift, utmarksbeite og vernede arealer. Stølsdrift er en god tradisjonsbærer som bidrar til å benytte ressursene i området på en hensiktsmessig måte samtidig som det er en attraktiv arena for turisme.

For å opprettholde aktivitet, næringsutvikling og verdiskaping i fjellbygdene er det viktig at folk ønsker å bo der. Bosetting vil være både en forutsetning for, og et resultat av, verdiskaping, aktivitet og utvikling i regionens fjellkommuner.

Satsingsområde	Målsetning	Strategi
Verdiskaping og aktivitet	Beholde levende fjellbygder med aktivt landbruk	<ul style="list-style-type: none"> • Ta vare på og utvikle det grovfôrbaserte husdyrholdet, med fokus på bruk av lokale ressurser og utmarksbeite • Mobilisere til å utvikle fjellmatprodukter • Bidra til synliggjøring av produkter fra fjellandbruket • Koble fjellmatprodukter med reiseliv • Bidra til økt verdiskaping basert på jakt- og fiskeressurser • Bidra til bærekraftig hytteutvikling med mest mulig bruk av lokale ressurser
Setring	Ta vare på setrene og seterkulturen	<ul style="list-style-type: none"> • Tilrettelegge for at setre og seterkulturen brukes som utgangspunkt for aktivitet og verdiskaping

Skog, trebruk og fornybar energi

Hovedmålene i skogpolitikken er økt verdiskaping, bærekraftig skogbruk og konkurransedyktige skog- og trebaserte verdikjeder. Effektiv transport fra skog til industri er vesentlig for konkurranseevnen. Gjennom økt bruk av tre som råstoff til industri, i trebyggeri og som energibærer vil skogen bidra til reduksjoner i klimagassutslippene og til økt verdiskaping.

Skogen som produseres i Norge bør så langt som mulig foredles i Norge. Det er byggevarer og treforedlingsprodukter basert på trefiber og cellulose som bidrar til størsteparten av verdiskapingen i næringen. Selv om det har vært en betydelig nedgang i etterspørsel av trykkipapir, ser behovet for andre papirkvaliteter ut til å øke. I tillegg til videre utvikling av tradisjonell tremekanisk- og treforedlingsindustri, vil nye former for bioraffinering og industriell bruk av biomasse være viktige utviklingsområder framover. Med det nye klimamålet om minst 40 prosent reduksjon av klimagassutslippene i 2030, kan vi forvente økt etterspørsel etter skogsråstoff ved overgang til nye energiløsninger.

Satsingsområde	Målsetning	Strategi
Skogproduksjon	Økt skogproduksjon	<ul style="list-style-type: none"> Styrke regionale nettverk Bidra til aktivitetsfremmende tiltak
Infrastruktur	Effektiv tømmertransport	<ul style="list-style-type: none"> Bidra til mest mulig rasjonell transport på vei, bane og sjø
Trebyggeri	Økt bruk av tre i bygg	<ul style="list-style-type: none"> Bidra til å formidle kunnskap om tre som byggemateriale Bidra til økt bevissthet om bruk av tre både i privat og offentlig sektor
Energiproduksjon basert på gårdens ressurser	Økt bruk av bioenergi på gårdsbruk og i offentlige bygg	<ul style="list-style-type: none"> Legge til rette for overgang fra svart til grønt karbon som energikilde
Produktutvikling basert på tre	Økt verdiskaping	<ul style="list-style-type: none"> Mobilisere og støtte opp om gründerskap Bidra til utvikling av alternative produkter basert på treets ressurser Bidra til økt og alternativ utnyttelse av skog- og utmarksområdene

Landbruksbasert reiseliv

Landbruksbasert reiseliv er basert på gårdens ressurser og på norsk natur og kultur. Opplevelsene kan være knyttet til reindrift, utmark, jakt og fiske, friluftsliv, kulturlandskapet og kulturarven. Når gårdens ressurser tas i bruk bygges opplevelser og aktivitet opp rundt drifta på gården, bygningene, menneskene, kulturlandskapet etc. Landbruket har betydelige ressurser i reiselivssammenheng og kan i enda større grad enn i dag være innholdsleverandører for reiselivet. Det er et nasjonalt mål at Norge skal bli en internasjonalt anerkjent matnasjon som tilbyr turistene det de vil ha på en profesjonell og konkurransedyktig måte.

Total verdiskaping fra landbruksbasert turisme i Oslo og Viken ble i 2014 estimert til 34,5 millioner kroner og sysselsettingen til 135,5 årsverk (NIBIO Rapport nr. 152, 2016). Per i dag er det fjellkommunene som står for størstedelen av verdiskapingen og sysselsettingen innen landbruksbasert reiseliv i regionen. For at fjellkommunene skal fortsette å være attraktive

turistmål er det viktig at det er aktivitet og bosetting i bygdene. Det tradisjonelle landbruket er en viktig forutsetning for næring og bosetting i disse områdene.

Reiselivsnæringen er en næring i sterk vekst globalt. Befolkningsvekst, bedre økonomi og mer fritid fører til økt reisevirksomhet. Markedet vokser for feriereiser med både internasjonale og nasjonale turister. For å øke verdiskapingen i norsk reiseliv er det pekt på at nettverk og klynger er viktig, særlig for de små aktørene. Samarbeid kan bidra til større variasjon i produkttilbudet, og det landbruksbaserte reiselivet kan med fordel også samarbeide med det tradisjonelle reiselivet (jf LMD's strategi; «Opplevingar for ein kvar smak»).

Satsingsområde	Målsetning	Strategi
Attraktive reisemål	Økt verdiskaping	<ul style="list-style-type: none"> • Motivere og mobilisere til utvikling av natur- og kulturopplevelser knyttet til jordbrukets, skogbrukets og utmarksområdenes ressurser • Kompetanseheving for tilbydere • Støtte opp om bedriftsnettverk • Integrere landbruksbasert reiseliv i planer for tradisjonelt reiseliv
Lokalmat	Økt verdiskaping ved å kombinere reiseliv med lokalmat/ -drikke	<ul style="list-style-type: none"> • Bidra til at lokalmat og -drikke benyttes av HoReCa og opplevelsesbedrifter
Utvalgte kulturlandskap	Økt verdiskaping i utvalgte kulturlandskap	<ul style="list-style-type: none"> • Motivere og mobilisere til nyskaping • Bidra til aktiv drift som også bevarer ressurser og verdier i kulturlandskapet

Bilde: Klatring på Grensens AS

Inn på tunet (IPT)

Inn på tunet er tilrettelagte og kvalitetssikrede velferdstjenester på gårdsbruk. Tjenestene skal gi mestring, utvikling og trivsel. Aktiviteten i tjenestetilbudet er knyttet opp til gården, livet og arbeidet der.

De viktigste tjenesteområdene for IPT er oppvekst og opplæring, arbeidstrening og rehabilitering og helse og omsorg. IPT-gårder kan også tilby tjenester innen integrering, kriminalomsorg og forebygging. Det er i hovedsak kommuner og NAV som kjøper tjenestene.

Det finnes en godkjenningsordning for IPT-gårder, hvor man godkjenner både gården og aktivitetene. Per september 2017 var 80 gårder i Oslo og Viken godkjente Inn på tunet-gårder.

Landbruket kan via IPT være en ressurs for kommunene og storsamfunnet innen arbeidet på helse-, omsorgs-, utdannings-, arbeids- og sosialområdet. IPT er blant annet nevnt som et relevant tilbud i «Demensplan 2020» og i «Leve hele livet. Regjeringens strategi for god psykisk helse 2017-2022». Arbeids- og velferdsdirektoratet har i 2018 revidert veilederen for «Grønt arbeid» som er et arbeidstilbud på gård i regi av NAV for mennesker med psykiske og/eller rusrelaterte helseproblemer.

Gården er velegnet som base for velferdstjenester av mange grunner:

- Meningsfulle og ekte aktiviteter
- Aktiviteter som kan skreddersys den enkeltes behov, mestringsnivå og dagsform
- Fokus på "det friske" hos deltagerne, vanlig medarbeider på lik linje med gårdbrukeren
- Fysisk aktivitet og riktig kosthold
- Sosialt fellesskap i et trygt og oversiktlig miljø, mye å snakke om flytter fokus vekk fra egen situasjon
- Dyr og natur - vitenskapelig bevist at det er godt for psykisk helse

Forskning viser at deltagelse i IPT-tiltak kan ha helsefremmende effekt og gi redusert ensomhetsfølelse, økt motivasjon og mestring, sosial støtte og økt sosial kontakt, økt fysisk aktivitet og redusert stress.

Satsingsområde	Målsetning	Strategi
Markedsføring og omdømme	Flere IPT-gårder med langsiktige avtaler	<ul style="list-style-type: none"> • Bidra til at aktuelle kjøpergrupper, inkl. studenter, kjenner IPT som konsept og som en god velferdstjeneste
Kvalitet i IPT-tilbud	Flere kvalitetsriktige, lønnsomme og varige IPT-tilbud	<ul style="list-style-type: none"> • Bidra til samarbeid, møteplasser og bedriftsnettverk for tilbydere • Kompetanseheving for tilbydere • Bidra til at alle som vil tilby IPT-tjenester er godkjente

Urbant landbruk

Urbant landbruk omfatter tradisjonelt landbruk i urbane strøk og urbane dyrkingsaktiviteter. Urbant landbruk er todelt, og består av tradisjonell gårdsdrift i urbane områder som leverer varer og tjenester direkte til byens eller tettstedets befolkning. Den andre delen er dyrkingsaktiviteter uten direkte næringsøkonomisk betydning, som ofte har et sosialt formål i tillegg til lokal matproduksjon.

Urbant landbruk kan bidra til kunnskapsutveksling mellom landbruket og bybefolkningen, utvikling av gode møteplasser mellom bonde og forbruker i byen, utvikling og styrking av nettverk mellom bønder og forbrukere, og kan gi landbruket flere muligheter som tjenesteleverandør til urbane strøk.

I Oslo og Viken finnes mange urbane landbruksaktiviteter i byer og tettsteder. Disse utgjør et stort potensial for gårdbrukerne, spesielt innen grønnsaks-, frukt-, og bærproduksjon. Urbant landbruk er også viktig for en miljøvennlig byutvikling, byens kulturlandskap og grønne lunger, og for utdanning, helse og sosialsektor.

Det bynære landbruket omfatter alle gårder i randsonene av tettbygde strøk og har en unik nærhet til et stort marked i Oslo og Viken, - spesielt innen grønnsaks-, frukt-, og bærproduksjon og innen tjenesteytelse, som f.eks. Inn på tunet og landbruksbasert reiseliv. Gårdbrukerne skjøtter et viktig kulturlandskap med beitedyr, åkerdrift og skog, som ofte er turområder for befolkningen. Presset på dyrket mark er stort, og aktive gårder med mat- og tjenesteproduksjon bidrar til å verne om matjorda i en region med landets beste matjordressurser.

Satsingsområde	Målsetning	Strategi
Landbrukets omdømme	Økt kunnskap om matproduksjon	<ul style="list-style-type: none"> • Kunnskapsformidling og brobygging mellom landbruket og befolkningen • Utvikle andelslandbruk • Støtte opp om urban dyrking
Jordvern	Redusert nedbygging	<ul style="list-style-type: none"> • Øke forståelsen for verdien av matjord

Nyskaping og teknologiutvikling

Alle næringer er avhengige av nyskaping og vekst for å utvikles videre. I landbruket trenger vi både nyetablerere og vekstbedrifter som kan skape flere arbeidsplasser og øke verdiskapingen. Nasjonalt er det et ønske å styrke innovasjon og nyetableringer i alle deler av landet.

De fleste landbruksbaserte bedrifter som vil utvikle noe nytt har basis i tradisjonell landbruksdrift. Bondens motivasjon er ofte å bruke gårdens ressurser for å øke sin inntekt i stedet for å ta lønnet arbeid utenfor gården. Det kan være krevende å omstille seg fra å være råvareleverandør til å videreforedle varer og tjenester. Spesielt kan det være utfordrende å ha nok markedskompetanse, sette priser og verdsette eget arbeid.

Det er viktig at næringspolitikken rundt landbruksgründeren er tilpasset både de med store vekstambisjoner og de som ønsker å sysselsette familien på egen gård. I Oslo og Viken finnes allerede flere gode veiledningstilbud til etablerere. Det er viktig å opprettholde og videreutvikle disse.

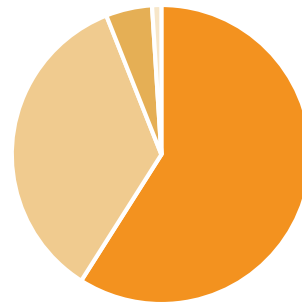
Landbruket møter hele tiden nye utfordringer og krav for optimalisering av driften. Å ta i bruk, og utvikle, ny teknologi blir stadig viktigere for utviklingen av landbrukssektoren. Det er viktig at regionalt næringsprogram ikke begrenser mulighetene for nyskaping og utvikling. Det skal derfor være åpent for utvikling og muligheter som vi i dag ikke kjenner til.

Satsingsområde	Målsetning	Strategi
Nyetablering og bedriftsutvikling	Flere levedyktige nyetableringer og vekst for eksisterende landbruksbedrifter	<ul style="list-style-type: none">• Sikre god etablereropplæring• Mobilisere og tilrettelegge for nyskaping og gründerskap• Bidra til kompetansehevende tiltak knyttet til bærekraftig videreutvikling av landbruksnæringa
Innovasjon og teknologi	Økt innovasjon og implementering av ny teknologi i landbruket	<ul style="list-style-type: none">• Stimulere til utvikling og bruk av ny teknologi for bærekraftig produksjon

Rekruttering og kompetanseheving

Stabil rekruttering til landbruksnæringen er viktig for å nå de landbrukspolitiske målsettingene. I Oslo og Viken ble det i 2017 omsatt 1002 landbrukseiendommer. Av disse ble 58 % omsatt innen familien. Gjennomsnittsalderen på ny eier var 49,7 år. Figuren viser fordelingen mellom type og kjønn blant de som kjøpte landbrukseiendom i Oslo og Viken 2017.

Omsetning av landbrukseiendom i Oslo og Viken 2017

■ Mann ■ Kvinne ■ Aksjeselskap ■ Andre

Attraktive utdanningstilbud innen landbruksfaget bidrar til rekruttering av kompetente næringsutøvere til

næringen. Oslo og Viken har per i dag åtte videregående skoler som tilbyr naturbruksutdanning (Kalnes, Tomb, Hvam, Kjelle, Stabekk, Natur, Kongsberg og Buskerud vgs.). Rekrutteringen til de videregående skolene har vært økende de senere årene, og det er viktig at denne trenden fortsetter.

Norges miljø- og biovitenskaplige universitet (NMBU), som tilbyr bachelor- og masterprogram innen landbruk, ligger også i vår region. Dette gir unike muligheter både for høyere utdanning innen landbruksfaget og for tilgjengeligheten på relevant forskning. Det tilbys også ettårig utdanning som agrotekniker fra Hvam vgs., i samarbeid med Fagskolen Innlandet. Flere av de videregående skolene tilbyr også agronomiutdanning spesielt tilrettelagt for voksne.

Satsingsområde	Målsetning	Strategi
Ungdom og rekruttering	Flere unge skal drive gårdsbruk i Oslo og Viken	<ul style="list-style-type: none"> • Stimulere til økt rekruttering til landbruksutdanningene • Kompetansehevende tiltak for unge som vil videreføre og -utvikle foretakene i landbruket
Generell kompetanseheving i landbruket	Landbruksnæringen i Oslo og Viken skal ha kompetanse til å møte fremtidens produksjonsmessige og miljømessige utfordringer og muligheter	<ul style="list-style-type: none"> • Bidra til å opprettholde gode opplæringstilbud i regionen • Stimulere til at nytenkning og ny kunnskap om bærekraftig og framtidsetta landbruk integreres i opplæringstilbudene

FYLKESMANNEN I OSLO OG VIKEN

Postboks 325, 1502 Moss | fmovpost@fylkesmannen.no | www.fylkesmannen.no/ov